

Balogh István

Két fontos regényünk

Vasagyi Mária: Cézár
Sinkovits Péter: A hologram hintóján

Idén a zentai zEtna Kiadó két értékes könyvvel lepett meg bennünket, olvasókat. Minden kiadó igyekezete, hogy emlékezetes és értékes alkotásokat prezentáljon, de úgy érzem, 2019-ben ez Zentán igazán sikerült. Olyan köteteket rakott elénk, amelyekről méltán emlékeznek majd olvasók, kritikusok, a nyelvészek pedig tanulmányokat írhatnak róluk.

Nagy szeretettel és megbecsüléssel vettem kézbe két kortársam Vasagyi Mária és Sinkovits Péter könyvét. Mindkettőt ugyanaz a sors érte nálam: le se tettem, míg a végére nem értem. Aztán néhány nap után újra belemerültem a szövegekbe, és még nagyobb meglepetés ért! A felszín alatt tárult ki előttem mindkét esetben valami ismeretlen világ, valami különös állapotba kerültem magam is, hiszen a szerzők emlékek forgácsokból építettek palotákat, s ezeket járhattam ködül boldog izgalommal és a felfedezők szorongásaival. Mindkét regény fontos darabja nemcsak a vajdasági, de az egyetemes magyar irodalom idei termésének. Vasagyi Mária könyve lehet a Könyvhét nagy meglepetése, de az idei magyar könyvprodukció legmerészebb, talán legmesszebbre futó írói vállalkozása is. Sinkovits Péter alkotása az emberi lét értelmét boncolgatja. Megállapításai szinte általánosíthatók, az olvasó könnyen önmagára talál a sorjázó történetekben. A könyvet különösen ajánlom dramaturgok kezébe, mert a mű színpadra is termett.

A memézis könyve

„Tartozom a történetemmel” közli velünk Cézár, pontosabban Cezárusz Franciszkusz Küncsös Bombardusz, a hájszentlőrinci dominikánus klastrom orgonistája, laikus dominikánus testvér, aki magasról pottyint a történelmi kánonok szerint tudatosított korrajzokra, hiszen személyében is tanúsíthatja, hogy időről időre a kolostorokban lenyalták a pergamenekről a múltat, és behelyettesítették a más, a megfelelőbb interpretációt.

Vasagyi Mária könyvében kétosztatú a világ, az ITT és az OTT. Az ITT az földi lét elmúlása után fogadja be alattvalóit, az OTT viszont az

elmúlt, amelyre már csak emlékezni lehet. Az emlékezők beszédkészsége megszűnik, ők némálnak, egymás felé közvetítik gondolataikat, ezzel megszűnnek a nyelvi korlátok.

Cézár testvér bebarangolja Közép-Európát, több kolostor vendége, a vallás, a művészetek, a bölcseletek forrásainál telepedhet meg: Maga is művészi hajlamú, főleg a zene és az ének világában, de az irodalom és a képzőművészet ismeretében is nagyfokú jártassággal bír. A Szerzőnek ez ad lehetőséget arra, hogy egy-egy történelmi esemény kapcsán a művészeti alkotások fölvillantásával, néha röpke analízisével magyarázhatja a mögöttes világot, hiszen az ITT birodalma lehetőséget biztosít nem csak ez események megnevezésére és a történetmondásra, hanem könnyen követhetők a folyományok is, amelyek évtizedekig, évszázadokig is élhetnek és hathatnak.

Hősünk félálomban meséli történetét kedvesének, Dáriusznak, a Gyönyörűségesnek, s olyan szituáció generálódik, hogy akár egyetlen mondategészben szinte ködszerűen gomolyognak az olyan egymásba érő információk, amelyek mindegyike más idősíkhoz tartozik. Ezzel Szerzőnk pompás érzékkel ébreszti olvasójában mentális lexikonja aktivizálását, közös játék indulhat a két fél között. Az olvasó, megszakítva a könyvvel való kommunikációját, rákereshet a szóban forgó eseményekre, személyekre, alkotásokra, vitába is szállhat az információval. Ha túl komolyra venné kutatását, akkor, hogy megnyugodjon, időről időre ráakadhat a közlésre, hogy Cézár testvérünk fönntartásokkal szemléli a megírt vaskos történelemkönyveket.

Az ókortól kezdődően évezredünk első két évtizedével bezárólag gomolyog a félálmú világ: a hasznos és haszontalan, békék és háborúk, istenek, próféták, művészek, szélhámosok vonulnak előttünk tömött sorban. Valójában e kaleidoszkóp lépei eszközök arra, hogy Szerzőnk fölvillanthassa a magyar évszázadok néhány fontos, pozitív vagy negatív eseményét, amelyek nagy hatással voltak mai világunkra. Még erélyesebben szól a történelmi országalakulat erőszakos szétszabdalásáról, s főképpen rólunk, vajdasági magyarokról. A három Jugoszláviát megélőkről, a háborúkról, amelyeket szűk pátriánk magyarjait általában téves csataterekre kényszerítették, s menekülésekről, kivándorlásokról, maradókról, kétes politikusainkról.

Egy közelmúltban keletkezett szó, a *memézis* uralja a könyvet. A szó jelentése a mémek, a fölbukkanó emlékforgácsok kiegészítése majd továbbítása. Viszont a mém kidolgozása jelentéssé már nem biztos, hogy az eredeti jelentést hordozza, hanem, a célnak megfelelően valami más,

szükséges információt. Ez az internet világában évek óta meglévő aktivitás. Egy-egy sikeres mém több milliós nézettséget eredményezhet.

A memézis teremt helyzetet arra, hogy a sok szépírói stíluseszköz mellett Vasagyi Mária éljen a túlzás, a humor, az élc, a szarkazmus és a gúny eszközeivel is.

Csodálattal tekintettem Vasagyi Mária nyelvhasználatára. Ahogy az idősíkokat, úgy a nyelvváltozatokat is bravúrosan alkalmazza, csokrozza, szép varkocsba összefonja. Régi korok fölidézésekor, a régi magyar nyelv szótárából szemezget, ám sokszor szinte melléplántálja a ma használatos szlenget, mert a mém felbukkanását ezzel hitelesíti. Rengeteg idegen szó akaszthatná meg az olvasót, de számomra ez sem volt zavaró. Igaz, némi nyelvismeret és még több műveltségi tájékozottság szükséges, hogy a szövegtől ne idegenkedjünk.

Helyesírásában is eltér az akadémiaitól. Nem véletlenül. Alapvetően azért, mert egy élőszóban előadott történetet rögzít, e kimondott és nem a leírt szót közvetíti olvasójához. Másrészt az idegen szavak, mondatok akkor is kimondhatók, ha az olvasó nem ismeri az idézett nyelvet.

Az élőszóban való prezentálás nagy hatással van Szerzőnk mondatszerkesztésére is. Leginkább hosszú, sok tagból álló mondat-egészekkel találkozhatunk, de nem nehéz sem olvasnunk, sem hallanunk, sem értelmeznünk őket, mert a tagmondatok rövidek, a mondatnak meg szinte alig érünk a végére, ahogy az élőbeszédben is van. Sokat időzik könyvében a zene érzkeltetésében, leírásában, de mégis a legjobban megkomponált igazi dal módján szövegrészletei zengenek, akár a költemények. Prózában írta ugyan, de prózaversnek nem nevezhetem, hiszen zengett ritmusa, Küncsös Bombardusz betiltott éneke tudatomat megkerülve még most is hallik a lelkemben.

Színe és fonákja

Az ember életének bizonyos szakaszaiban fölidézgeti a múlt megélt eseményeit. Különösen érdekes szituációk alakulhatnak ki, ha már megkezdte létezésének nyolcadik évtizedét. Ilyenkor válhatnak különössé a régmúlt eseményei, amelyek ködösen kavarognak az ébrenlét határán. Sinkovits Péter abszurdba hajló regényében a főhős megélt valósága és annak meg nem élt lehetőségei kavargó, ködökben gázoló megéledését apró ecsetekkel ábrázolja akvarellként, s mire a vízfestmény elkészülne, háromdimenziós tudományos–műszaki csodává lényegül.

Már a regény legelején elhangzik az a kérdés, amelyre választ keres az alkotó, de elhelyezi olvasója mentális lexikonjába is: – Te hogyan szembesülsz a végesség tudatával? Megválaszolható-e a kérdés? Találkozhat-e az emberi világ az istenivel? Megérthető-e számunkra a végtelen fogalma? Az eldőlt nyolcas misztériuma?

Az élet szituációi, élményeink mind elraktározódnak bennünk. Az emlékek félálomban megelevenednek, játékuk háromdimenziós mozgóképe visszahelyez bennünket a hologram jelenébe. Utasai leszünk a hintónak, amely Krúdy Gyula postakocsijának modernebb változata. Olykor utastársunk is van, megelevenedő dialógus erősíti a behunyt szemmel érzékelhető mozgóképet. Ám nagy kérdés, mennyi elevenedik meg a lélekben tárolt háromdimenziós hologramképekből? Az utastársak hívják-e elő az emlékeket, vagy valami más tényező is belejátszhat ebbe?

Szerzőnk természetesen megeleveníti az emlékképeket, így filmjelenetek módján érzékelhetők az olvasó előtt. E szituációkat több ízben éles vágásokkal szakítja meg, s a beugró átváltások fölvillanó helyzetei bonyolult ellentétet generálnak a félbeszakított történéssel szemben. Az olvasóra nagy hatással lehet ez a szövegépítési technika, mert a vágások általában a saját emlékmorzsáik kezdetleges hologram-képével kísérleteznek, amely leginkább arra készteti, hogy egy pillanatra maga is fölüljön a hologram hintajába, sokszor nem is Sinkovits társaként, hanem meglepetésre, egyedül utazik.

Sinkovits egyik szereplője, a Megbízó, furcsa kijelentést tesz: „… a háromdimenziós hologramkép minden egyes pontja kapcsolatban áll a kép más pontjaival, s ha a hologramból valami elvész, akkor azon a helyen nem tűnik el a kép, hanem csak elhalványul, életlenebb lesz. Az emlékezés során is gyakran csupán dereng valami, de nem merül fel teljesen az emlék. Aztán már rajtunk áll, mihez kezdünk ezekkel az emléknyomokkal: tároljuk, vagy végleg eldobjuk őket. Ennél fontosabb azonban az a felismerés, mely szerint a hologram olyan szerkezet, amelybe bármikor be lehet lépni, de onnan távozhatunk is.” Ez a megfogalmazás az olvasót továbbgondolásra késztetheti. Először is amiatt, honnan tudhatjuk, mely emlékeinket töröljük? Ami tetszik? Ami fontos? Hogyan dönthetjük el, mi a színe és mi a fonákja? És lehetséges-e törölni elménkből bármit is? Valamely mém hatására megelevenedhet bennünk az elfeledett pillanat is. Sinkovits vágótechnikája olvasójában is megéledhet mémként, és elindíthat egy emlékezéssorozatot, indulásra nógathatja a hologram hintója táltosait.

Sinkovits Péter különös szövege biztosan érdeklődést kelt majd az olvasók között. Folyományaként teremtődik majd sok háromdimenziós hologram, számos hintó indulhat világgá szárazon, vízen és levegőben.

(Sinkovits Péter könyvéről előbbi számunkban már közöltünk ismertetést, mellé tesszük ezt az utóbbit is.)

Vasagyi Mária: Cézár, zEtna Kiadó, Zenta, 2019.
Sinkovits Péter: A hologram hintóján, zEtna Kiadó, Zenta, 2019.